

**MAGGIE
SHIPSTEAD**

**MAA-
PALLON
YMPÄRI**

Suomentanut Kaisa Sivenius

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

F I
L I

Kirjallisuuden vientikeskus FILI on tukenut tämän kirjan kääntämistä.

Englanninkielinen alkuteos *Great Circle*

Copyright © 2021 by Maggie Shipstead

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Rainer Maria Rilken runon (s. 7) on toimittanut ja saksan kielestä suomentanut Anna-Maija Raittila.

ISBN 978-951-1-46307-8

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Veljelleni

Yhä kasvavin kehin, yhä laajenevin
teen kiertoa elämän.
Sen viimeistä kehää en saavuta hevin,
ja kuitenkin yritän.
Minä Jumalaa kierrän, sitä vanhaa tornia,
vuosituhansia;
en tiedä vielä: myrskynä, haukkana
vai suurena lauluna.

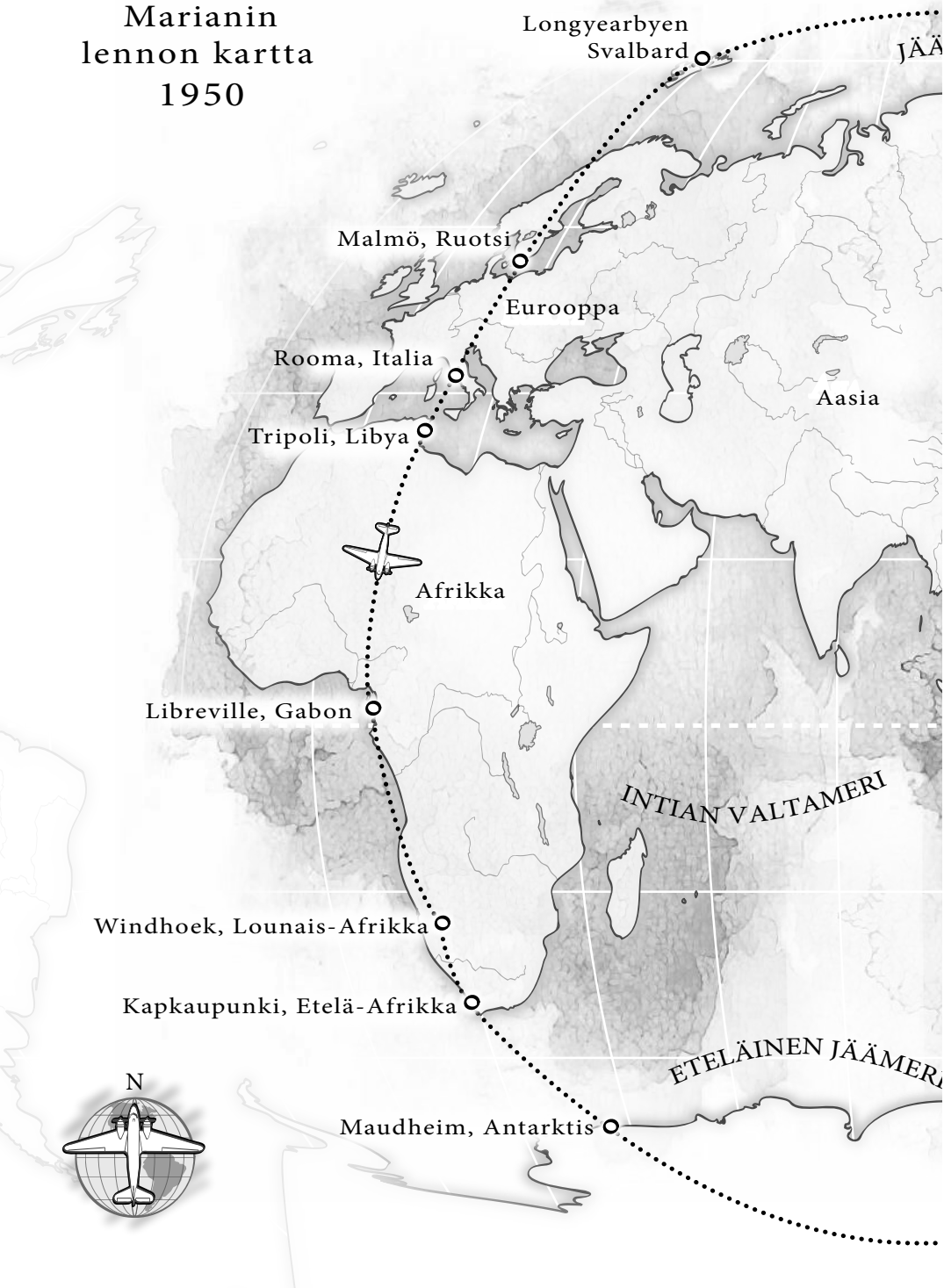
– RAINER MARIA RILKE,
Hetkien kirja: runoja vuosilta 1899-1908.

Jos leikkaa veitsellä minkä tahansa pallon tasan puoliksi, niin kummankin puoliskon ympärysmitta leikkauskohdassa on niin sanottu isoympyrä. Isoympyrä on toisin sanoen suurin ympyrä, jonka pallosta voi piirtää.

Päiväntasaaja on isoympyrä. Samoin jokainen pituuspiiri. Pallon, esimerkiksi maapallon, pinnalla lyhin etäisyys minkä tahansa kahden pisteen välillä seuraa kaarta, joka on isoympyrän segmentti.

Kahta toisilleen täsmälleen vastakkaista pistettä kuten pohjois- ja etelänapaa leikkaa ääretön määrä isoympyröitä.

Marianin lennon kartta 1950

Longyearbyen
Svalbard

JÄÄ

Malmö, Ruotsi

Eurooppa

Rooma, Italia

Aasia

Tripoli, Libya

Afrikka

Libreville, Gabon

INTIAN VALTAMERI

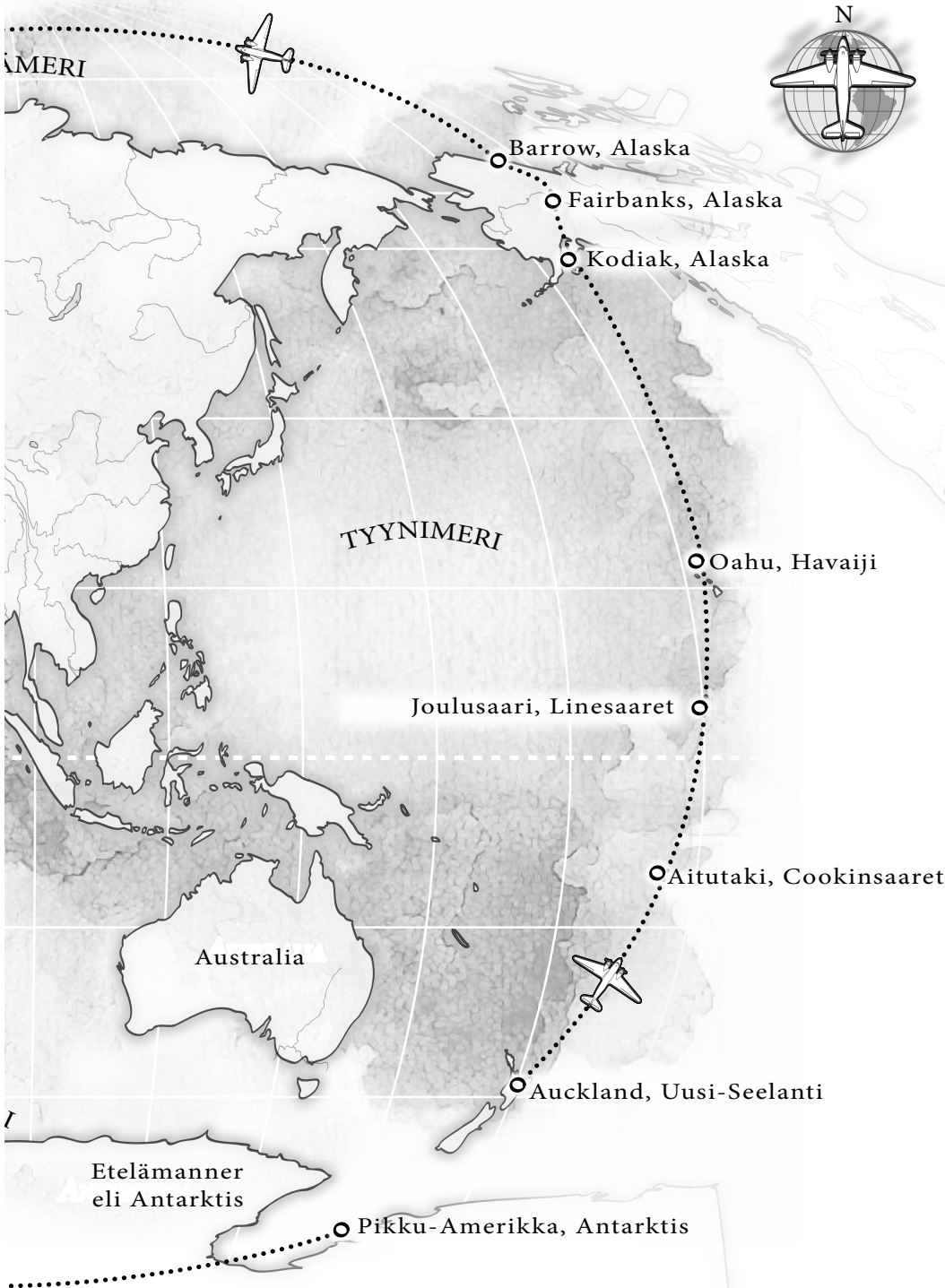
Windhoek, Lounais-Afrikka

Kapkaupunki, Etelä-Afrikka

ETELÄINEN JÄÄMERI

Maudheim, Antarktis

Pikku-Amerikka III, Rossin jäähylly, Etelämanner

4.3.1950

Olen syntynyt matkaamaan. Myötäilemään maan muotoja niin kuin merilintu aallon harjaa. Jotkut linnut lentävät, kunnes kuolevat. Olen luvannut itselleni, että viimeinen laskeutumiseni ei ole voimaton mätkähdys, vaan terävä kuin suulan sukellus. Tietoinen päämäärästään jossakin merten syvyyksissä.

Teen lähtöä. Yritän sulkea ympyrän alakautta ja saattaa lopun yhteen alun kanssa. Olisin toivonut, että linja olisi sulava kuin päivän-tasaaja, täydellinen, tiukka lenkki, mutta eteen ilmaantui välttämätön paha: saaret ja lentokentät sijaitsevat siellä täällä, ja kone tarvitsee polttoainetta.

En kadu mitään, tai kadun, mutta vain jos sallin sen itselleni. En ajattele muuta kuin konetta, tuulta ja kaukaista rantaa, missä maa taas alkaa. Sää paranee. Olemme paikanneet vuodon parhaamme mukaan. Kohta lähden. Vihaan tätä yötöntä aikaa. Aurinkoa kaartelemassa ylläni kuin korppikotka. Kaipaen tähtien siimekseen.

Ympyrät ovat ihmeellisiä, koska ne eivät pääty. Kaikki, mikä ei pääty, on ihmeellistä. Mutta päättymättömyys on myös kidutusta. Tiesin, että en koskaan tavoittaisi taivaanrantaa, mutta silti jahtasin sitä. Olen toiminut tyhmästi. En voinut muuta.

En kuvitellut tätä tällaiseksi, nyt kun ympyrä on lähes sulkeutunut ja alun ja lopun välissä on enää yksi vaarallinen vesi. Luulin, että uskoisin nähneeni maailman, mutta maailmaa on liikaa ja elämää liian vähän. Luulin, että uskoisin saaneeni jotakin valmiiksi, mutta

nyt epäilen, voiko mitään saada valmiiksi. Luulin, että en pelkäisi. Luulin olevani enemmän, mutta sen sijaan tiedän, että olen vähemmän.

Kenenkään ei pitäisi koskaan lukea tätä. Minulla ei ole muuta omaisuutta kuin elämä.

Ja silti, silti ja silti.

Viimeinen kirjaus teokseen *Meri, taivas ja linnut siinä välissä*:
Marian Gravesin kadonnut loki, D. Wenceslas & Sons, New York, 1959.

Los Angeles
Joulukuu 2014

Tiesin Marian Gravesista vain, koska yksi setäni naisystävistä siirsi minut pois jaloistaan kirjastoon, kun olin lapsi, ja satuin kerran poimimaan hyllystä kirjan, jonka nimi oli *Rohkeat naiset taivaalla* tai jotakin vastaavaa. Vanhempani olivat nousseet koneeseen palaamatta koskaan, ja kävi ilmi, että melkoinen prosentti kirjan rohkeista naisista oli kokenut saman kohtalon kuin he. Tieto sai huomioni. Ehkä hain teoksesta jotakin, josta minulle selviäisi, että lentoonnettomuus ei ollut pahin mahdollinen tapa kuolla – tosin, jos joku olisi oikeasti sanonut minulle niin, olisin väittänyt hänen puhuvan potaskaa. Marianista kertovassa luvussa mainittiin, että hänen setänsä oli kasvattanut hänet, ja kun luin siitä, ihoni nousi kananlihalle, sillä *minut* oli kasvattanut minun setäni, jos sitä nyt voi kasvattamiseksi kutsua.

Kiltti kirjastoapulainen kaivoi Marianin kirjan *Meri, Taivas ja niin edelleen* minulle esiin, ja ahmin sen kuin tähtikarttaa tutkiva astrologi toivoen, että Marianin elämä selittäisi jollakin tapaa minun elämäni, kertoisi, mitä minun pitäisi tehdä ja millainen olla. Suurin osa kirjasta meni minulta yli hilseen, mutta käteen jäi epämääräinen aikomus muuttaa yksinäisyyteni seikkailuksi. Kirjoitin päiväkirjani ensimmäiselle sivulle tikkukirjaimin: ”OLEN SYNTYNYT MATKAA-MAAN”. Muuta en sen koommin kirjoittanutkaan, sillä kuinka jatkaa tuosta, kun on kymmenvuotias ja viettää kaiken aikansa joko setänsä talossa Van Nuysissa tai koe-esiintymisissä päästäkseen mainoksiin? Palautin kirjan ja unohdin Marianin. Kuten melkein kaikki kirjan

rohkeat naiset taivaalla on unohdettu, itse asiassa. Televisiossa esitettiin 1980-luvulla jokunen melko pelottava ohjelma Marianista, ja kourallinen sitkeitä Marian-intoilijoita jakaa yhä teorioitaan internetissä, mutta hän ei päässyt samalla lailla valokeilaan kuin Amelia Earhart. Ihmiset ainakin *kuvittelevat* tietävänsä Amelia Earhartin, vaikka eivät tiedäkään. Tosiasiassa toisen ihmisen tunteminen ei ole edes mahdollista.

Se, että minut parkkeerattiin kirjastoon sangen usein, osoittautui hyväksi asiaksi, koska toisten lasten istuessa koulussa minä istuin milloin milläkin telttatuolilla milloin missäkin aulassa Los Angelesin alueella, kun mainoksiin haettiin valkoihoisia pikkutyttöjä (tai millaisia pikkutyttöjä vain, mikä sekin tarkoitti valkoihoisia). Esiliinanani toimi silloinen lastenhoitaja tai Mitch-sedän naisystävä/vaimo – kategoriat menivät toisinaan päällekkäin. Arvellakseni naisystävät tarjoutuivat silloin tällöin huolehtimaan minusta osoittaakseen äidillisyyttä, minkä uskoivat muovaavan heistä parempia vaimoehdokkaita, mutta strategia ei itse asiassa ollut omiaan ylläpitämään setäni kiinnostusta.

Kun olin kaksi, vanhempieni Cessna putosi Lake Superior -järveen. Tai niin oletettiin. Mitään jälkiä ei koskaan löytynyt. Konetta lensi isäni, Mitchin veli, ja matkan päämäärä oli romanttinen piilopirtti eli jonkun ystävän erämaakämpä ja tarkoituksena, Mitchin käyttämän ilmaisun mukaan, löytää uusi yhteys. Ollessani vain pikkulapsi setä kertoi minulle, että äitini kävi paneskelemassa muita sen minkä ehti. Mitchin sanavalinta. Hän ei tainnut aivan ymmärtää lapsuuden päälle. ”Mutta erokaan ei kiinnostanut”, setä sanoi. Nasevien tokaisujen päälle Mitch ymmärsi. Hän oli ryhtynyt ohjaamaan mauttomia TV-elokuvia kuten *Rakkaus vaatii veronsa* (elokuva kertoi verovirkailijasta) tai *Murha ystävänpäivänä* (arvatkaa itse).

Vanhempani olivat jättäneet minut Chicagon-naapurinsa hoiviin, mutta testamentti määräsi huoltajakseni Mitchin. Ketään muutakaan ei oikein ollut. Ei muita setiä, enoja eikä tätejä, ja isovanhempani olivat joko kuolleet, häipyneet omille teilleen tai epäluotettavia ja siksi poissa pelistä. Mitch ei ollut paha mies, hänen vaistonsa vain vetivät Hollywoodin opportunistiin, joten kun olin asunut muutaman kuukauden

hänen luonaan, hän pyysi jotakuta hänelle kiittolisuudenvelassa ollutta ystäväänsä antamaan minulle roolin omenamehumainoksesta. Sitten hän löysi minulle agentin nimeltä Siobhan, ja sain sen verran tasaisesti töitä mainoksista, vierailevana esiintyjänä ja TV-elokuvista, että en muista aikaa, jolloin en olisi näytellyt tai yrittänyt päästä näyttelämään. Minulle se kävi tavallisesta elämästä: piti vain panna muoviponi muovitaliin yhä uudestaan samalla kun kamerat kävivät ja joku tuntematon aikuinen selitti minulle, kuinka minun piti hymyillä.

Kun olin yksitoista ja Mitch oli kohonnut urallaan viikon TV-elokuvista musiikkivideoihin ja taisteli rystyset verillä pääsystä indie-elokuvien maailmaan, sain niin sanotun läpimurtoroolini Katie McGeenä lapsille suunnatussa, aikamatkailusta kertovassa kaapelitelevisiokomediassa nimeltä *Katie McGeen aikamoinen elämä*.

Ruudussa elämäni oli putipuhdasta ja pastellinväristä, nokkelia lohkaisuja, selkeitä juonikuvioita ja kolmiseinäisiä huoneita valonheittimien kuumassa loisteessa. Ylinäyttelin rämäkän purkkinaurun tahtiin ylläni jokin viimeisin villi trendiluomus. Olin kuin mikäkin teini-ikään ajanhenki. Kun en ollut töissä, sain tehdä käytännössä mitä halusin, Mitch ei piitannut. Marian Graves kirjoitti kirjassaan: ”Veljeni ja minut jätettiin lapsina koko lailla omiin oloihimme. Ajattelin – eikä kukaan oikunut käsityksiäni vuosikausiin – että olin vapaa tekemään, mitä halusin ja että minulla oli oikeus mennä kaikkialle, minne tieni johtaisikin.” Taisin olla ahneempi pikku kakara kuin Marian, mutta koin aivan samoin. Maailma oli minun, ja sen höysteenä oli vapaus. Kun elämä tarjoaa sitruunoita, ei muuta kuin kuori irti ja koristeeksi martiniin.

Kun olin kolmetoista ja *Katie McGee* oheistuotteineen meni kuin kuumille kiville ja kun Mitch oli ohjannut *Kiristyssiteen* ja kieriskeli suosiossa kuin tabuja napsiva sika sontakasassa, setäni muutti meidät Beverly Hillsiin yhteisillä rahoillamme. Nyt kun en enää ollut vankina San Fernandon laaksossa, Katie McGeen isoveljeä näytellyt poika esitteli minut rikkaille lukiokavereilleen, ja nuo kutaleet ajeluttivat minua ympäriinsä, veivät juhliinsa ja tunkivat housuihini. Mitch ei luultavasti

huomannut, kuinka paljon olin poissa, koska hänkin oli useimmiten ulkona. Joskus törmäsimme toisiimme, kun palasimme kotiin kahden kolmen aikaan aamuyöstä, kumpikin kurjassa kunnossa, ja vain nyökkäsimme toisillemme kuin kaksi humalaista konferenssivierasta hotellin käytävällä.

Hyvä asia oli kuitenkin se, että minua avustaneet *Katie McGeen* tekijät olivat kunnan ihmisiä ja kehottivat minua käymään collegen. Suunnitelma kuulosti minusta hyvältä, joten kun ohjelma loppui, luitkertelin New Yorkin yliopistoon saaden kosolti lisäpisteitä siitä, että olin B-luokan televisiotähti. Ellen olisi ehtinyt pakata itseäni lähtövalmiiksi, kun Mitch kuoli yliannostukseen, olisin todennäköisesti jäänyt Losiin ja juhlinut itseni hengiltä.

Oli joko hyvä tai huono asia, että yhden lukukauden jälkeen minut palkattiin ensimmäiseen *Arkkienkeli*-elokuvaan. Joskus pohdin, mitä olisi tapahtunut, jos olisin sen sijaan suorittanut opintoni loppuun, lakannut näyttelemästä ja vaipunut unohduksiin, mutta enhän mitenkään ollut voinut sanoa ei Katerinan roolin tuomille huimille rah summille. Joten se siitä.

Lyhyen opiskelujaksoni aikana olin ehtinyt osallistua filosofian johdantokurssille ja kuullut panoptikonista, Jeremy Benthamin keksimästä kuvitteellisesta vankilasta, jossa jättikokoisen vankiselliipiirin keskellä jökötti yksi pikkuruinen vartijankoppi. Ei tarvittu kuin yksi vartija, koska hän *saattoi* katsoa hetkellä millä hyvänsä, ja ajatus siitä, että joku näkee, merkitsee paljon enemmän kuin se, että joku todella näkee. Sen jälkeen Foucault loi ideasta metaforan sille, kuinka ihmisen tai koko väestön kurissa pitämiseen ja hallitsemiseen riittää, jos saa heidät ajattelemaan, että on *mahdollista*, että joku tarkkailee. Kaikesta näki, että professori halusi meidän kaikkien pitävän panoptikonian pelottavana ja kauheana seikkana, mutta myöhemmin, kun *Arkkienkeli* oli tehnyt minusta aivan liian kuuluisan, halusin siirtyä *Katie McGeen* idioottimaisella aikakoneella takaisin tuohon luentosaliin ja pyytää professoria miettimään ajatusta toiselta kantilta: entä jos yhden, kaikkien keskellä seisovan vartijan sijasta olet itse keskellä ja tuhannet tai

kenties miljoonat vartijat katsovat sinua – tai saattavat katsoa – koko ajan, minne menetkin?

Ei silti, että olisin uskaltanut kysyä keneltäkään professorilta yhtään mitään. New Yorkin yliopistossa minua tuijotti koko ajan joku, koska olin ollut Katie McGee, mutta minusta tuntui, että he tuijottivat minua, koska he tiesivät, että en ansainnut olla siellä. Ehkä en ansainnutkaan, mutta reiluutta ei voi mitata laboratorioissa. Kuka saattoi tietää, *ansaitseeko* olla jotakin? Luultavasti ei ansaitse. Siksi oli myös helpotus, kun jätin koulun aloittaakseni *Arkkienkelissä* ja minulla oli taas miljoona tehtävää hoidettavana vailla minkäänlaista valinnanmahdollisuutta sekä päivittäinen aikataulu, josta en voinut itse päättää. Olin selannut yliopistossa hämmennyksen vallassa kurssiluetteloa, joka oli paksu kuin suursanakirja. Olin kuljeskellut opiskelijakuppilassa ja katsonut kaikkia mahdollisia ruokia, salaattipöytiä, sämpylävuoria, murokulhoja ja pehmytjäätelökoneen valikoimaa ja tuntenut kuin minua olisi pyydetty selvittämään jokin valtava, elämän ja kuoleman ratkaiseva arvoitus.

Sen jälkeen kun olin pilannut kaiken, sir Hugo Woolsey (aivan, *se* sir Hugo, joka myös sattuu olemaan naapurini), alkoi puhua minulle elämäkertaelokuvasta, jonka tuottaja hän oli. Hän veti laukustaan Marianin kirjan – en ollut ajatellut koko eeposta viiteentoista vuoteen – palasin yhtäkkiä takaisin kirjastoon ja silmäilin ohutta kovakantista teosta, joka saattaisi tarjota vastauksen kaikkeen. Vastauksen saaminen kuulosti hyvältä. Se kuulosti siltä, mitä halusin, vaikka en koskaan oikein päässyt perille siitä, mitä halusin. En edes todella tiennyt, mitä haluaminen oli. Halu ilmeni minulle yleensä mahdottomien, keskenään ristiriitaisten yllykkeiden sekasotkuna. Halusin kadota niin kuin Marian, halusin olla kuuluisampi kuin koskaan, halusin sanoa jotakin tärkeää rohkeudesta ja vapaudesta, halusin *olla* rohkea ja vapaa, mutta en tiennyt mitä se merkitsi – tiesin vain, kuinka esittää tietäväni, ja sitä kaiketi näyttelemisen on.

Tänään minulla on *Peregrinen* viimeinen kuvauspäivä. Istun Marianin koneen lavasteissa. Kone roikkuu väkipyörävirityksessä. Sitä ollaan juuri lennättämässä yli massiivisen vesisäiliön, jonne se kohta putoaa.

Minulla on ylläni poronahkatakki, joka painaa tuhat tonnia ja kastuneena vielä toiset tuhat tonnia, ja yritän olla paljastamatta, että pelkään. Ohjaaja Bart Olofsson veti minut aiemmin sivuun ja kysyi, halusinko todella tehdä kohtauksen itse, ottaen huomioon, mitä vanhemmilleni tapahtui. ”Luullakseni haluan kohdata sen”, sanoin, ”haluaisin saattaa jutun päätökseen.” Olofsson laski kätensä olkapäälleni ja otti kasvoilleen parhaan guruilmeensä. ”Olet vahva nainen”, hän lausui.

Mitään päätekohtaa ei kuitenkaan ole olemassa. Sen takia sitä aina haetaan.

Näyttelijällä, joka esitti navigaattoriani Eddie Bloomia, oli hänelläkin poronahkatakki ja vedenpitävää verimeikkiä, koska hänen kuului saada syöksyssä isku otsaan. Tosielämässä Eddie istui yleensä Marianin takana, mutta käsikirjoittajat, kaksi hyökkäävän iloista veljestä, joilla oli Hitler-jugendin hiusmalli ja kasvot, halusivat Eddien mieluummin eteen syöksyn ajaksi. Selvä, sopii, ihan sama.

Tarina, jota olimme kertomassa, ei ollut muutenkaan tosi. Sen verran tiesin. En kuitenkaan olisi väittänyt tietäväni totuutta Marian Gravesista. Sen tiesi vain hän itse.

Kahdeksan kameraa viritettiin tallentamaan syöksyni veteen, kuusi kiinteää ja kaksi liikkuvaa. Aikomus oli saada kohtaus kerralla purkkiin. Enintään kahdella otoksella. Se oli kallis kohtaus, eikä budjettimme ollut alun alkaenkaan järin suuri, ja nyt se oli ylitetty jo moneen kertaan, mutta kun oli päästy näin pitkälle, ainoa vaihtoehto oli mennä läpi. Parhaassa tapauksessa kuvaamiseen menisi koko päivä. Pahimassa tapauksessa hukkuisin ja päätyisin In memoriam -listalle, samalle kuin vanhempani, paitsi että minä lähdin lavastetussa lentokoneessa tekomereen tipahtaneena yrittämättä edes matkata minnekään.

– Oletko varma, että haluat tehdä tämän?

Stuntikoordinaattori tarkisti valjaani, kaiveli haaroväliäni kylmän asiallisesti testatakseen pisteliään poronkarvan seasta hihnat ja soljet. Kasvot olivat ammatin mukaisesti ahavoituneet ja asu säänpieksämä sekini, ja hänellä oli taito marssia esiin kasvoillaan ”kaikki seis” -ilme, jos jokin oli vialla.

– Täysin, sanoin.

Kun kaikki oli valmista, meidät nostettiin ylös ja heilautettiin lentoon. Vesisäiliön toisessa päässä oli taustakangas, joka muodosti veden kanssa ikään kuin horisontin, ja minä olin Marian Graves lentämässä Eteläisen jäämeren yli polttoainemittarin näyttäessä tyhjää, ja tiesin, että en pääsisi minnekään muualle kuin missä sillä hetkellä olin, toisin sanoen en minnekään. Mietin, kuinka kylmää vesi mahtoi olla ja kuinka pitkään menisi, ennen kuin olisin kuollut. Kävin mielessäni läpi vaihtoehdot. Ajattelin itselleni tekemääni lupausta. *Suulan sukellus.*

– Kamera käy, ääni sanoi korvanappiini, ja työnsin tekokoneeni ohjaussauvaa ikään kuin olisin lennättämässä meitä alas kohti maapallon keskipistettä. Väkipyörät käänsivät koneen nokan alas, ja me sukelsimme.

Josephina Eterna
Glasgow, Skotlanti
Huhtikuu 1909

Keskeneräinen laiva. Runko oli, mutta savutorvet puuttuivat. Alus lepäsi häkissä liukualustalla, yläpuolellaan teräksinen nosturiteline ja allaan hirsikelkka. Perässä oli neljän paljaan potkurin toistaiseksi viraton kukka ja niiden takana Clyde-joki, sillä hetkellä – odottamattomassa auringonpaisteessa – vihreä vuo.

Kölistä vesirajaan alus oli ruosteenpunainen ja siitä ylöspäin, vesille-laskun kunniaksi maalattuna, valkoisissaan kuin morsian. (Valkoisesta tuli parempia sanomalehtikuvia.) Sitten kun salamavalolamput ovat poksahaneet ja alus on jäänyt yksin joelle varustelulaituriinsa, miehet asettuvat sen kylkiä pitkin paksuilla köysillä lasketuille lankuille ja maalaavat rungon levyt ja niitit kiiltävän mustiksi.

Maalaustyön jälkeen kaksi savutorvea nostetaan paikoilleen, kiinnitetään pultein ja köytetään tukevasti. Kannot saavat tiikkilaudoituksen, käytävät ja salongit mahonki-, pähkinäpuu- ja tammipaneelit. Kalusteiksi tulee sohvia, penkkejä ja lepotuoleja, sänkyjä ja kylpyammeita, meritauluja kullatuissa kehyksissä sekä pronssi- ja alabasterijumalia ja -jumalattaria. Ensimmäisen luokan porsliiniastiastoissa on kultareunus ja kuviointina kultainen ankkuri (L & O Lines -linjan tunnus). Toisessa luokassa kuviot ovat sinisiä ankkureita ja reunat sinisiä (sininen oli linjan väri). Kolmas luokka saa tyytyä valkoiseen keramiikkaan ja miehistö tinakippoihin. Satamajunan tavaravaunuja saapuu lastinaan kristallia ja hopeaa, porsliinia, damaskia ja samettia. Nosturit nostavat laivaan kolme pianoa, jotka roikkuvat verkoissaan kuin jäykkäkoipiset

eläimet. Noususiltaa ylös karrätään ruukkupalmuja loihtimaan vehreitä lehvistöjä. Kristallikruunuja ripustetaan. Kansituoleja, jotka avautuvat ja sulkeutuvat kuin alligaattorin kita, kasataan pinoiksi. Lopulta rungon alaosan aukoista kipataan sisään ensimmäinen hiililasti. Se päättyy vesirajan alla sijaitseviin säiliöihin, kyllin kauas tuhrimasta hienouksia. Ensimmäinen tuli sytytetään syvällä sijaitseviin aluksen uuneihin.

Mutta nyt, vesillelaskun päivänä, laiva oli vasta pelkkä kuori, paljas teräskiila vailla mukavuuksia. Sen varjoissa kuhisi väkeä: laivatyöläisiä meluisissa porukoissaan, näytelmää seuraamaan saapuneita glasgowlaisperheitä, pojanviikareita kauppaamassa sanomalehtiä ja voileipiä. Kaiken yläpuolella viipotti säkenöivän taivaan siniviiri. Glasgow'n kaltaisessa savun ja noen kaupungissa moisen taivaan täytyi olla hyvä enne. Torvisoittokunta soitti.

Rouva Lloyd Feiffer, Matilda, laivan uuden amerikkalaisomistajan vaimo seisoి sinisten ja valkoisten lippujen reunustamalla lavalla kainalossaan pullo skottiviskiä. ”Eikö sen kuuluisi olla samppanjaa?” hän oli kysynyt mieheltään.

– Ei Glasgow'ssa, mies vastasi.

Matildan tehtävä oli murskata pullo laivaa vasten ja kastaa alus nimellä, jota hän tuskin sieti ajatella. Hän oli kärsimätön, halusi särkyvän lasin katharsiksen ja homman pois alta, mutta ei voinut muuta kuin odottaa. Jokin aiheutti viivästystä. Lloyd liikahteli hermostuneena ja lausui aika ajoin jotakin laivanrakennusinsinöörille, joka näytti seisovan jäykkänä pelosta. Kourallinen totisia englantilaisherroja knalleissaan kuljeskeli ympärillä, samoin pari varustamossa työskennellyttä skottia, ja vielä muitakin miehiä, joita Matilda ei tunnistanut.

Nyt kastettava laiva oli ollut jo puoliksi rakennettu, kun L & O Lines, jonka Lloydin isä Ernst oli perustanut New Yorkissa vuonna 1857 ja jonka Lloyd oli perinyt vuonna 1906, osti sen tilanneen mutta vaikeuksiin joutuneen englantilaislinjan. Päällystystyö oli jo tekeillä, kun rahat loppuivat. Jatkamaan päästiin vasta, kun Lloydilta saadut rahat oli ensin vaihdettu punniksi ja sen jälkeen teräkseen. Lontoosta tulleet knallipäiset miehet, jotka vaihtoivat pahantuulisina kommentteja

upeasta säästä, olivat suunnitelleet laivan, kiistelleet sen sinikopioista ja valinneet alukselle asiallisen nimen, jonka Lloyd oli hylännyt. Kaiken vaivannäön jälkeen heidät oli unohdettu. Ja nyt nuo unohdetut miehet seisoivat huolellisesti harjatuissa päähineissään juhhaliputetulla lavalla torvisoittokunnan nostattavan marssin kupliessa jaloissa. Liukualustaan oli vetäisty talia helpottamaan vesillelaskua, ja Matilda tunsi rasvan tympeän eläinhajun imeytyvän vaatteisiinsa ja levittyvän iholleen.

Lloyd oli halunnut uuden valtamerialuksen puhaltamaan uutta tuulta yritykseensä. Ernstin kuollessa laivasto oli koostunut pääosin vanhoista tramppialuksista, jotka harjoittivat vanhanaikaista rannikkokauppaa. Niiden lisäksi muutama rahtilaiva otti vielä matkustajia sätkättelemään Atlantin poikki ja jokunen nuutunut purjealus seilasi Tyynenmeren vilja- ja guanoreittejä. Uusi laiva ei olisi rapakon ylittävistä aluksista suurin, nopein eikä ylellisin – ei mikään uhka Belfastissa rakennetuille White Star Linen hirviöille – mutta Lloyd oli sanonut Matildalle, että se olisi hyvä alkupanos isojen kihojen pöydässä.

– Kuuluuko mitään? Lloyd karjaisi säikäyttäen Matildan. Kysymys oli osoitettu Addison Gravesille, *kapteeni* Gravesille, joka seisoi lähistöllä, tai oikeammin huojui. Mies oli ottanut tavakseen etukumaran asennon, joka tuntui pyytelevän anteeksi liika pituutta. Hän oli laiha lähes luisevuuteen asti, mutta luut olivat massiiviset ja raskaat kuin ryhmysauva.

– Laukaisin reistailee, kuului vastaus. – On pian varmasti kunnossa taas.

Lloyd rypisti kulmiaan laivalle. – Se on kuin kahleissa. Sen mieli on vesille. Vai mitä, Graves? Hän kääntyi kysymään äkkiä riemukkaasti. – Eikö se olekin aivan mahtava?

Kokka sojotti heidän pänsä päällä veitsenterävänä. – Hyvä laiva siitä saadaan, kapteeni virkkoi rauhallisesti.

Addison Gravesista tulisi laivan ensimmäinen kapteeni, ja hän oli saapunut seuraamaan vesillelaskua Lloyd ja Matilda Feifferin sekä heidän neljän pienen poikansa kanssa: esikoispoika Henry oli seitsemän, Leander-vauva ei vielä vuottakaan ja Clifford ja Robert siinä välissä. Kaksi lastenhoitajaa huolehti heistä jossakin sivummalla, poissa jaloista.

Matilda oli toivonut lämpiävänsä Gravesille matkan aikana. Mies ei ollut epäystävällinen eikä vahingossakaan epäkohtelias, mutta tuntui murtamattoman varautuneelta. Matildan rohkeimmatkaan yritykset saada selville jotakin hänen todellisesta luonteestaan eivät olleet tuottaneet tulosta. – Mikä sai teidät lähtemään merille, kapteeni Graves? Matilda kysyi kerran päivällispöydässä. Mies vastasi: – Ei tarvitse mennä kuin riittävän kauan mihin tahansa suuntaan, niin päätyy mereen, rouva Feiffer. Matilda koki tokaisun moitteena. Kapteeni oli alkanut edustaa Matildan mielessä miehisen elämän läpitunkemattomuutta. Lloyd kohdelti kapteeniaan sydämellisyydellä, jollaista ei tuntunut tarjoavan kenellekään toiselle, ei ainakaan Matildalle. – Olen hänelle henkeni velkaa, Lloyd tapasi toistella. – Ei hengestään voi olla velkaa, Matilda oli kerran väittänyt vastaan, – tai sitten se ei ole ollutkaan omasi, missä tapauksessa sitä ei ole voinut pelastaakaan. Mutta Lloyd oli vain nauranut ja kysynyt, oliko Matilda miettinyt filosofiksi ryhtymistä.

Graves ja Lloyd olivat nuoruudessaan kuuluneet samaan parkkilai-
van miehistöön. Graves oli ollut oikea merimies ja vastikään Yalesta
tutkintonsa saanut Lloyd puolittain leikki sellaista. Lloydin isä Ernst oli
sanonut, että pojan piti oppia hommansa, jos mieli periä L & O:n. Kun
epäonninen Lloyd putosi kerran Chilen rannikolla yli laidan, Graves oli
tarkkana, heitti oitis hänelle köyden ja kiskoi hänet takaisin kannelle.
Siitä lähtien Lloyd oli kunnioittanut häntä pelastajanaan. (”Mutta sinä-
hän se nappasit köydestä kiinni”, Matilda sanoi. ”Etkä päästänyt irti.”)
Chilen jälkeen, kun Lloyd yleni firmassa, Graves yleni myös.

Lava ei ollut enää varjossa. Hiki jäykisti Matildan korsetin, niin että
se hankasi häntä. Lloyd näytti kuvittelevan, että Matilda oli syntynyt
tietämään, kuinka laiva kastetaan. – Rikot vain pullon nokkaan, Tildy,
mies sanoi. – Helppo juttu.

Ouaisiko Matilda, kun hetki koittaisi? Muistaisivatko he sanoa, mil-
loin? Hän tiesi ainoastaan, että hänelle annettaisiin merkki (hän ei ollut
varma, kuka sen antaisi) sillä hetkellä, kun laiva alkaisi liukua, ja sen
jälkeen hänen piti rikkoa viskipullo nokkaan ja kastaa alus *Josephina*
Eternaksi, aviomiemensä rakastajattaren mukaan.

Kun hän kuukausia aikaisemmin oli kysynyt aamiaispöydässä mieheltään, mikä laivan nimeksi tulisi, Lloyd oli maininnut sen edes nostamatta katsettaan sanomalehtensä takaa.

Matildan kuppi ei ollut tärisseyt, kun hän oli laskenut sen alas. Siitä hän ainakin saattoi olla ylpeä.

Hän oli ollut nuori, mutta ei liian nuori, mennessään naimisiin Lloydin kanssa. Mies oli kolmekymmentäkuusi ja hän kaksikymmentäyksi, kyllin vanha tietääkseen, että hänet oli valittu rahojen ja lisääntymiskyvyn takia, ei rakkaudesta. Hän edellytti vain, että mies käyttäytyisi kunniallisen hienotunteisesti. Hän oli sanonut sen Lloydille ennen heidän kihlaustaan, ja mies oli kuunnellut kiltisti ja todennut itsekkin kannattavansa yksilön vapautta avioliiton sisällä, etenkin koska pitkään jatkunut poikamieselämä oli sopinut hänelle hyvin. – Ymmärrämme siis toisiamme, Matilda oli sanonut ja ojentanut kätensä. Lloyd oli puristanut kättä juhlallisesti ja sen jälkeen suudellut häntä suoraan suulle sangen pitkäkestoisesti, ja Matilda oli alkanut vastoin tahtoaan rakastua. Ei lainkaan hyvä.

Mutta sanaansa hän ei aikonut pettää. Hän sietä Lloydin syrjähyppyjä parhaansa mukaan ja suuntasi intohimonsa lapsiin sekä omaan garderobiinsa ja persoonaansa. Lloyd katsoi häntä rakastavasti, sen hän tiesi, ja oli vuoteessa hellempi kuin hänen tietämänsä mukaan moni aviomies, mutta Matilda oli perillä myös siitä, että ei pohjimmiltaan ollut Lloydin maun mukainen. Mies piti temperamenttisista, kyltymättömistä naisista, usein Matildaa ja monasti Lloydia itseäänkin vanhemmista, ainakin vanhemmista kuin tämän laivan kaima Jo, joka oli vasta yhdeksäntoista, tummaverinen ja huikentelevainen. Matilda oivalsi kuitenkin riittävän hyvin, että usein juuri oman maun vastainen rakastaja vei ihmisestä voiton.

Laivan nimi oli tuntunut Matildasta kehnolta palkkiolta kaikesta sietämisestä ja sallimisesta, ja heti kun hän oli saanut hetken omaa rauhaa poissa kalisevilta astioilta ja palvelijoiden katseilta, hän oli vierittänyt muutaman kyynelen. Sen jälkeen hän oli koonnut itsensä ja jatkanut urheasti eteenpäin, kuten aina.

Lavalla Lloyd lausahti hänelle ilmeisen hermostuneena: – Aivan kohta.

Matilda yritti olla valmis. Pullon kaula oli niin lyhyt, että hän ei saanut siitä kunnon otetta, etenkin silkkihansikkaat kädessä. Yhtäkkiä se luiskahti hänen kädestään ja pudota tömähti vaarallisen lähelle lavan reunaa. Kun hän nosti sen ylös, joku koputti häntä olkapäälle. Addison Graves. Kapteeni otti varovasti pullon häneltä. – Lienee parasta riisua hansikkaat, hän neuvoi. Matilda teki niin, minkä jälkeen Graves puristi hänen kätensä pullon kaulan ympärille ja painoi toisen käden kämmenen tukevasti korkkia vasten. – Näin, Graves sanoi ja näytti, kuinka pulloa kuului heilauttaa kaarella sivulle. – Älkää arkaillko heilauttaa kunnolla. Tietää huonoa onnea, jos pullo ei hajoa.

– Kiitos, Matilda mumisi.

Lavan reunalla hän odotti merkkiä, mutta mitään ei tapahtunut. Kokka jökötti paikoillaan, koko alus seisoi nokka pystyssä kuin jokin koppava ja korskea luontokappale. Miehet vaihtoivat hätäisiä sanoja keskenään. Laivanrakennusinsinööri ryntäsi vierestä. Matilda odotti. Pullo alkoi painaa. Hänen sormiaan särki. Väkijoukon keskellä kaksi miestä töni toisiaan saaden aikaan yleistä hälinää. Hänen katsoessaan toinen löi toista kasvoihin.

– Tildy, herran tähden! Lloyd nyki häntä käsivarresta. Kokka oli lipumassa pois. Vauhdilla. Matilda ei ollut odottanut, että iso esine liikkuisi niin nopeasti.

Hän kumartui eteenpäin ja viskasi pullon pakenevan teräseinämän perään. Kömpelösti, yläkautta. Pullo tömähti runkoa vasten mutta ei mennyt rikki, kimmahti vain ja tipahti liukusillalle murskaantuen sementtiin niin että sirpaleet ja kullanvärinen neste lensivät ympäriinsä. *Josephina* lipui kauemmaksi. Joen vesi nousi sen perän takaa vihreänä aaltona, joka hajosi vaahdoksi.